

Л.В. Вознюк, І.В. Грузевич,
О.Д. Дятлов, О.В. Підтиченко, С.В. Пюстрая

РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ДЕЯКИХ ЗАДАЧ НАРИСНОЇ ГЕОМЕТРІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕОМ

Викладена методика розв'язку деяких задач нарисної геометрії за допомогою ЕОМ. Розроблені геометричні алгоритми просторового розв'язку, алгоритми графічного розв'язку та алгоритми машинного розв'язку.

В даний час у виробничій практиці все більш широке застосування отримали аналітичні методи розв'язку інженерно-геометричних задач з використанням ЕОМ і засобів машинної графіки.

При розв'язуванні інженерно-геометричних задач з використанням ЕОМ ведуться роботи з автоматизації розв'язку задач нарисної геометрії.

Система нарисної геометрії включає дві підсистеми: мінімальну і розширену. Мінімальна система нарисної геометрії включає в себе геометричні дії з такими геометричними образами, як точка, пряма, коло на площині. Мінімальна система – частина розширеної і відрізняється від неї більш зручною системою операторів і розширенням варіантів задання прямої на площині.

Розширена система нарисної геометрії включає в себе готові алгоритми і відповідні програми, які реалізують геометричні дії не лише з точками, прямими й колами на площині, але й додатково з такими геометричними образами, як дуга кола, крива другого порядку, лекальна (задана точками) крива на площині і в просторі, а також геометричні дії з площинами і деякими поверхнями.

Мінімальна геометрична система нарисної геометрії ґрунтується на геометричних діях з такими плоскими геометричними образами, які не можуть бути представлені сукупністю скінченного числа других і за допомогою яких можна розв'язувати задачі нарисної геометрії традиційними методами побудови на площині.

Визначаємо ці образи на площині в системі координат $U-I$. Причому система координат $U-I$ може бути поміщена в будь-яке місце комплексного креслення, прийнятого для просторових задач нарисної геометрії.

Точку і коло на площині визначаємо однозначно, а саме: для точки – дві координати UT , VT ; для кола – точка центра C і радіус кола R . Пряма на площині може бути визначена різними варіантами: варіант 1 – дві точки T_1 та T_2 ; варіант 2 – точка T і кут F в градусах нахилу до осі U ; варіант 3 – коефіцієнти A , B , C алгебраїчного рівняння прямої $Au + Bv + C = 0$.

Присвоїмо кожному геометричному образу певну назву, яка відповідає оператору ФОРТРАН'а для визначення (задання) геометричного образу (табл. 1).

Всі символічні імена згідно з правилами ФОРТРАН'а визначаються у вигляді набору заголовних латинських букв і цифр до шести символів, з яких перший – обов'язково буква.

Розв'язок задачі за допомогою мінімальної геометричної системи нарисної геометрії виконують у такій послідовності:

1. Виконують просторовий аналіз умови задачі і будують модель у вигляді наочного рисунка.

2. Складають геометричний алгоритм просторового розв'язку, записують у вигляді певної послідовності геометричних дій з використанням прийнятої символіки і відображають на просторовій моделі.

3. Розробляють і записують алгоритм графічного розв'язку у вигляді послідовності графічних дій на комплексному кресленні. При цьому використовують методи традиційної нарисної геометрії.

4. Розробляють алгоритм машинного розв'язку, використовуючи графічний алгоритм, що максимально наближений до машинного.

5. Налаштування алгоритму і розв'язку на ЕОМ.

Таблиця 1

№ п/п	Геометричний образ	Символічне визначення	Графічне зображення	Примітка
1	Точка на площині	$T = THK(UT, VT)$		T – символічне ім'я точки UT, VT – координати точки
2	Коло на площині	$O = OKR(UT, VT)$		O, C – символічні імена кола і точки центра
3	Пряма на площині (варіант 1)	$P1 = PRM1(T1, T2)$		$P1, T1, T2$ – символічні імена прямої і двох точок
4	Пряма на площині (варіант 2)	$P2 = PRM2(T, F)$		$P2, T$ – символічні імена прямої і точки F – кут в градусах
5	Пряма на площині (варіант 3)	$P3 = PRM3(A, B, C)$		$P3$ – символічне ім'я прямої A, B, C – коефіцієнти рівняння прямої $Au + Bv + C = 0$

Задача. Знайти точки перетину прямої $[AB]$ з поверхнею конуса S (рис. 1).

Вихідні дані:

$$XA = 80, YA = 40, ZA = 20,$$

$$XB = 10, YB = 10, ZB = 20,$$

$$XO = 45, YO = 30, ZO = 10,$$

$$R = 25, XV = 80, YV = 50, ZV = 40.$$

В позначеннях на першому місці – координата, на другому місці – назва точки.

Переводимо ці дані в координати $U-V$ комплексного креслення. Позначимо точки наступним чином. Спочатку – назва точки, в кінці додаються букви: H – для горизонтальної проєкції і V – для фронтальної.

Одержимо:

$$AH: U = -80, V = -40;$$

$$AV: U = -80, V = 20;$$

$$BH: U = -10, V = -10;$$

$$BV: U = -10, V = 20;$$

$$OH: U = -45, V = -30;$$

$$OV: U = -45, V = 10;$$

$$VH: U = -80, V = -50;$$

$$VV: U = -80, V = 40; R = 25/$$

Розв'язуємо дану задачу за запропонованою методикою.

1. Подумки аналізуємо просторову модель, уявляємо, що конус утворений за допомогою кола, паралельного горизонтальній площині проєкцій, а пряма $[AB]$ паралельна цій же горизонтальній площині проєкцій Π_1 . Можна зробити висновок, що для розв'язку задач

$m \parallel (OZ) \wedge m \supset CH$. По лініях зв'язку m і n горизонтальних проекцій точок A, B знаходимо їх фронтальні проекції CV, DV в перетині з прямою AV, BV .

Точки CH, CV, DH, DV – розв'язок задачі.

4. Розробляємо алгоритм машинного розв'язку.

$OALL PUSK(1)$	Початок
$AH = THK(-80., -40.)$	Задання вихідних геометричних образів
$AV = THK(-80., 20.)$	
$BH = THK(-10., -10.)$	
$BV = THK(-10., 20.)$	
$OH = THK(-45., -30.)$	
$OV = THK(-45., 10.)$	
$VH = THK(-80., -50.)$	
$VV = THK(-80., 40.)$	
$AVBV = PRM1(AV, BV)$	
$AHBH = PRM1(AH, BH)$	
$OVVV = PRM1(OV, VV)$	
$OHVH = PRM1(OH, VH)$	
$OVC = PRM2(OV, O)$	Визначення точки C
$OK = OKR(OV, 25)$	
$C = PRS(OVC, OK, 2)$	
$PV = PRS(AVBV, OVVV, O)$	Визначення точок PV і Q
$CVV = PRM1(OVC, OK, 2)$	
$Q = PRS(AVBV, CVVV, O)$	
$R1 = RST(PV, Q)$	Визначення радіуса $R1$
$PH = PRS(PRM2(PV, 90), OHVH, O)$	Визначення точки PH
$F = OKR(PH, R1)$	Визначення точок CH і DH
$CH = PRS(AHBH, F, 1)$	
$DH = PRS(AHBH, F, 2)$	
$PM = PRM2(CH, 90)$	Визначення точок CV і DV
$PN = PRM2(DH, 90)$	
$CV = PRS(PM, AVBV, O)$	
$DV = PRS(PN, AVBV, O)$	
$CALL PECHAT(1, CH)$	Виведення на друк координат
$CALL PECHAT(1, CV)$	точок CH, CV, DH, DV
$CALL PECHAT(1, DH)$	
$CALL PECHAT(1, DV)$	
$STOP$	Закінчення
END	

5. Налаштовуємо і виконання машинного алгоритму, який є керуючою програмою.

Результат:

Точка номер 13 координати: -73,266; -37,140

Точка номер 15 координати: -73,266; 30,000

Точка номер 14 координати: -44,343; -24,929

Точка номер 16 координати: -44,343; 20,000

ЛІТЕРАТУРА:

1. Катев И.И. Алгоритмы машинной графики. Курс лекций для слушателей факультета повышения квалификации преподавателей. – М.: МАИ, 1975.
2. Михайленко В.Е., Анпилогова В.А., Седлецкая Н.И. Применение ЭВМ в преподавании курса начертательной геометрии: Учеб. пособие. – К.: КИСИ, 1979.

3. Методические указания по начертательной геометрии для студентов первого курса всех специальностей / Сост. Михайленко В.Е., Анпилогова В.А., Седлецкая Н.И. – К.: КИСИ, 1980.
4. Фролов С.А. Автоматизация процесса графических задач. – Минск: Высшейш. шк., 1980.
5. Методические указания для слушателей ФПК – преподавателей Вузов “Автоматизация решения задач начертательной геометрии с использованием ЭВМ” / Сост. Бадаев Ю.И., Блюк А.В., Залевский В.И. – К.: КПИ, 1984.
6. Методические указания по решению задач начертательной геометрии с применением ЭВМ / Сост. Малезик И.Ф., Дмитренко Е.Г., Бадаев Н.И. – К.: КТИП, 1984.

ВОЗНЮК Леонід Валерійович – студент I курсу групи ТМ-102 факультету інженерної механіки Житомирського інженерно-технологічного інституту.

Наукові інтереси:

– методика розробки графічних алгоритмів розв’язку задач нарисної геометрії.

ГРУЗЕВИЧ Інна Володимирівна – студентка I курсу групи АТ-5 факультету інформаційно-комп’ютерних технологій Житомирського інженерно-технологічного інституту.

Наукові інтереси:

– методика розробки графічних алгоритмів розв’язку задач нарисної геометрії.

ДЯТЛОВ Олександр Дмитрович – кандидат технічних наук, доцент кафедри металорізальних верстатів і систем Житомирського інженерно-технологічного інституту.

Наукові інтереси:

– розробка методів розв’язування деяких задач нарисної геометрії за допомогою ЕОМ.

ПІДТИЧЕНКО Олександр Владиславович – студент I курсу групи АТ-5 факультету інформаційно-комп’ютерних технологій Житомирського інженерно-технологічного інституту.

Наукові інтереси:

– методика розробки машинних алгоритмів розв’язку задач нарисної геометрії.

ПЬОСТРАЯ Світлана Володимирівна – студентка I курсу групи АТ-5 факультету інформаційно-комп’ютерних технологій Житомирського інженерно-технологічного інституту.

Наукові інтереси:

– методика складання геометричних алгоритмів просторового розв’язку задач нарисної геометрії.